MANIFESTATIONS OF THE LINGUISTIC INTERFERENCE IN A DIVERGENT UKRAINIAN LANGUAGE FROM ROMANIA

Cristina Silaghi, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In the current article, we propose presenting some elements of the Romanian-Ukrainian linguistic interference, which are found in the Ukrainian dialect of Ruscova village (Maramures County). This is a divergent dialect, which has been developing separate from the Ukrainian Language for a long time. We will highlight the most visible effects of the influence that Romanian language has on the Ukrainian dialect, but also the reverse phenomena, which indicates the influence that the maternal language (Ukrainian) has on the speaker while he formulates a sentence in Romanian.

Keywords: linguistic contact, bilingualism, linguistic interference, divergent dialect, maternal language.

1. Considerații teoretice

Fenomenul *amestecului dintre limbi* constituie o problemă care a suscitat de-a lungul timpului atenţia lingviştilor, stârnind îndelungi dispute. Părerile cercetătorilor s-au situat între ridicarea amestecului dintre limbi la rang de principiu metodologic şi negarea totală a fenomenului menţionat. Existenţa unor puncte de vedere diametral opuse în legătură cu această problemă a fost favorizată şi de neconcordanţe în utilizarea terminologiei ce defineşte fenomenul întrepătrunderii limbilor. Astfel, de-a lungul timpului, s-au utilizat termeni precum: *întrepătrundere, amestec, încrucişare, influenţă reciprocă între limbi, interferenţă.*

Problema amestecului dintre limbi a intrat în sfera de interes a lingvistului W. von Humboldt, care nota în 1821:„amestecul unor dialecte diferite este unul dintre factorii cei mai de seamă în procesul de formare a limbilor. Uneori o limbă nou apărută primeşte elemente noi de mai mare sau mai mică importanţă de la alte limbi, care s-au contopit cu ea, alteori o limbă foarte dezvoltată se strică şi se degradează, preluând foarte puţin din materialul străin, însă întrerupându-şi mişcarea normală a evoluţiei ei, prin întrebuinţarea formelor sale mult superioare conform unor modele străine, şi astfel, stricându-şi formele."[1]

H. Paul[2] vorbeşte despre „amestecul limbilor" ca despre un proces ce se realizează pe două căi: prin preluare de material lingvistic străin (împrumutul) şi prin imitarea a ceea ce Humboldt numea „forma internă" a cuvântului (calcul).

Acest fenomen ocupă o poziţie centrală în lucrările lingvistice ale lui H. Schuchardt. În concepţia lui, toate limbile sunt amestecate, „amestecul lingvistic" este problema principală a lingvisticii: „Între toate problemele de care se ocupă lingvistica în prezent nu există nici una atât de importantă precum problema amestecului lingvistic."[3]

S-a făcut, la un moment dat, distincţia între „limbi amestecate" (*langues melangées*), în care vocabularul este cel care se supune preponderent amestecului şi „limbi mixte" (*langues mixtes*), atunci când se produce amestecul gramaticilor[4]. După părea noastră, se

[1] *Ueber das Vergleichende Sprachstudium*, Gesammelte Werke, Bd. III, 1843, p. 6, (ap. V.A. Zvegincev, *Očerki po obščemu jazykoznaniju,* Moscova, 1962, p. 213).
[2] H. Paul, *Prinzipien der Sprachgeschichte*, ed. a II-a, Halle, 1886, ap. L. Balazs, *Intereferenţa. Între teorie şi practică,* în *Studia UBB*, Philologia, XXXI, 1, 1986, p. 21.
[3] H. Schuchardt, *Izbrannye stat'i po jazykoznaniju*, Moscova, 1950, p. 175 (apud. V.A. Zvegincev, *op.cit.*, Moscova, 1962, p. 219).
[4] Vezi Al. Rosetti, *Smešannyj jazyk i smešenie jazykov*, în "Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

realizează aici o separare netă între vocabular şi gramatică, ca fiind două sectoare ale sistemului lingvistic ce pot fi afectate de procesul amestecului, or vocabularul este „calea mediată”[5] prin care se realizează orice fel de modificări la nivel fonetic sau morfologic.

L.V. Ščerba[6] semnala că noţiunea de *amestec al limbilor* este una din noţiunile cel mai puţin clare din lingvistică, deoarece sub acest termen se pot înţelege fenomene foarte diferite (împrumut, modificări sub influenţa limbii străine etc.) şi din această cauză autorul menţionat propune utilizarea termenului *influenţă reciprocă între limbi.* V. Rozencveig[7] consideră că atât termenul de *amestec al limbilor*, cât şi cel de *influenţă reciprocă a acestora* se raportează eronat la acest fenomen, întrucât acţiunea uneia dintre limbile în contact poate fi şi unilaterală.

Apropiat de termenul propus de Ščerba este, din punctul nostru de vedere, acela de ***interferenţă***, la care vom apela şi noi pe parcursul întregului nostru demers, răspîndit datorită activităţii Şcolii Pragheze şi impus în literatura de specialitate mai ales după apariţia lucrării lui U. Weinreich – *Languages in Contact* –, unde este definit drept „acele cazuri de abatere de la normele oricărei limbi care apar în vorbirea indivizilor bilingvi ca rezultat al faptului că aceştia cunosc mai mult de o limbă, adică în urma contactului lingvistic”[8]. Cercetările efectuate ulterior au dovedit faptul că această definiţie, considerată multă vreme totală, are şi unele scăpări. Astfel, J. Žluktenko[9] atrage atenţia asupra faptului că în cazul contactului lingvistic interacţionează nu numai fenomene care reprezintă norma lingvistică, ci şi fenomene care nu sunt normă.

A. Martinét[10] sublinia şi el ideea că, în urma contactului lingvistic, două limbi se influenţează reciproc, cazurile de independenţă totală a ambelor structuri intrate în contact fiind o excepţie.

La polul opus se află autorii care *au combătut posibilitatea întrepătrunderii limbilor aduse în situaţia de contact lingvistic*[11]. Printre cei care au negat vehement posibilitatea de penetrare a sistemelor gramaticale în urma interacţiunilor cu alte limbi se numără A. Meillet şi E. Sapir. Acesta din urmă definea limba drept „cel mai capabil să se opună modificărilor dintre toate fenomenele sociale. E mai uşor să-l distrugi decât să supui modificării forma lui individuală”[12] .

Din punctul nostru de vedere, *fenomenul întrepătrunderii limbilor nu poate fi negat*. La fel ca o societate, o limbă care evoluează poate ajunge la un moment dat într-o fază în care structurile de care dispune să fie insuficiente pentru a asigura funcţionarea ei normală. În momentul în care acest lucru vine din interiorul structurii unei limbi, de acolo de unde se simte un “gol”, este posibilă acceptarea unor elemente din structura unei alte limbi cu care ea intră în contact, cu condiţia ca limba receptoare să găsească acolo elemente de care are nevoie. În schimb, a absolutiza amestecul dintre limbi, adică a desfiinţa orice graniţe între care acest fenomen poate să se producă, înseamnă a nega posibilităţile de expresie proprii fiecărei limbi.

---

[5] M. Sala, *Limbi în contact*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 62.
[6] L.V. Ščerba, *Jazykovaja sistema i rečevaja dejatelnost',* Leningrad, 1974, pp. 313-314.
[7] V. Rozencveig, *Osnovnye voprosy teoriji jazykovych kontaktov*, în „Novoe v lingvistike”, VI, Moscova, 1972, p. 5.
[8] U. Weinreich, *Languages in Contact. Findings and Problems*, 1970, Mouton the Hague - Paris (trad.în limba rusă de J. A. Žluktenko, *Jazykovye kontakty*, Kiev, 1972), p. 22.
[9] J. Žluktenko, *Lingvističeskie aspekty dvujazyčija*, Kiev, 1979, p. 57.
[10] A. Martinét, *Rasprostranenie jazyka i strukturnaja lingvistika*, în „Novoe v lingvistike”, vol. VI, Moscova, 1972, p. 84, unde autorul menţionează faptul că limbile aflate în contact au şanse mari să-şi păstreze integritatea dacă dispun de un prestigiu egal sau comparabil.
[11] Trebuie făcută precizarea că majoritatea acestora se referă la imposibilitatea întrepătrunderii sistemelor gramaticale.
[12] Ap. V.A. Zvegincev, *op. cit.*, p. 21.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

Întrepătrunderea dintre două limbi trebuie privită ca un „schimb”[13] în urma căruia au de câştigat ambele limbi, atât partea care împrumută, dobândind astfel un nou sens sau o nouă formă pentru a exprima un sens deja cunoscut, cât şi partea de la care se împrumută, aceasta câştigând un nou spaţiu de expansiune.

Interferenţa limbilor nu este un fenomen haotic, ci unul sistematic, legat direct de gradul de organizare a nivelului lingvistic la care se produce (cu cât nivelul lingvistic are o structură mai organizată, cu atât interferenţa va fi mai mică şi invers).

Un fapt cu care sunt de acord adepţii celor două puncte de vedere este acela că ceea ce provoacă amestecul dintre limbi este bilingvismul şi că, în cele din urmă, totul depinde de gradul mai mic sau mai mare al bilingvismului.

2. Relații lingvistice româno-ucrainene

Raporturile lingvistice româno-ucrainene continuă să se manifeste şi azi cu mare intensitate datorită prezenţei de secole pe teritoriul României a comunităţilor de ucraineni, concentrate în diferite zone ale ţării, precum Maramureş, Suceava, Botoşani, Banat şi Dobrogea. *Studiul sincronic* al graiurilor ucrainene urmăreşte descrierea elementelor fonetice, gramaticale şi lexicale ale acestora, precum şi evidenţierea influenţei crescânde exercitate de limba română asupra acestor graiuri, desprinse de multă vreme de limba ucraineană literară.

Studierea relaţiilor lingvistice româno-ucrainene manifestate pe teritoriul ţării noastre[14] a cunoscut o mare amploare îndeosebi după a doua jumătate a secolului trecut, când încep să apară monografii ale graiurilor ucrainene vorbite pe teritoriul României, precum şi lucrări ce vizează fenomenul interferenţei lingvistice. Prima lucrare monografică de mari dimensiuni a fost cea a lui I. Pătruţ, *Fonetica graiului huţul din Valea Sucevei*, apărută în 1957, o cercetare foarte amănunţită a sistemului fonetic al graiului ucrainean respectiv. *Graiurile ucrainene din Maramureş* au constituit obiectul disertaţiei susţinute în 1958 de N. Pavliuc[15] la Harkov (Ucraina). Pe aceeaşi linie se înscriu mai târziu tezele de doctorat susţinute de D. Horvath – *Graiul ucrainean din Crăciuneşti şi Tisa* (1978), J. Bodzei – *Interferenţe lingvistice româno-ucrainene în Maramureş* (1979), E. Janitsek – *Contribuţii la studiul relaţiilor lingvistice româno-ucrainene (onomastica din Maramureş)* (1980), Şt. Vişovan – *Interferenţe româno-ucrainene în toponimia Maramureşului (cu privire specială asupra localităţilor din Valea Vişeului, Ruscovei şi Ronişoarei)* (1990), precum şi studiile lui I. Rebuşapcă printre care menţionăm valorosul *„Glosar dialectal ucrainean din comuna Rona de Sus (jud. Maramureş)*” (1977).

Graiurile ucrainene din Suceava au fost minuţios analizate de A. Vraciu, I. Robciuc, C. Reguş, care au dedicat acestei probleme numeroase studii şi articole[16]. I. Robciuc a adus o valoroasă contribuţie la cercetarea raporturilor lingvistice româno-ucrainene, autorul

[13] Vezi şi V.N. Toporov, *O balto-slavjanskoj dialektologiji (neskol'ko soobraženij*), în „Issledovanija po slavjanskoj dialektologiji”, 4, Moscova, 1995, p. 45.

[14] În aceeaşi direcţie se înscriu studiile ce vizează descrierea tuturor graiurilor slave vorbite pe teritoriul României: *graiuri ruseşti (lipoveneşti), bulgare, cehe, slovace, sîrbeşti, poloneze* etc.

[15] N. Pavliuc, *Ukrajins'ki hovory Maramoroščyny*, teză de doctorat, Harkov, 1958.

[16]Vezi spre exemplificare I. Robciuc, *Vyvčenn'a ukrajins'kych hovirok Rumuniji*, în „Studiji i statt'i”, Bucureşti, 1999, pp. 61-70, *idem, Vyvčenn'a ukrajins'kych hovirok Rumuniji.Syntaksyčni osoblyvosti,* în „Studiji i statt'i”, Bucureşti, 1999, pp. 151-162, *idem, Morfologia graiului ucrainean din Măriţeia (jud. Suceava)*, în „Studii de slavistică”, vol. II, 1971, pp. 121-134, C.Reguş, *Graiul ucrainean din Ipoteşti-Suceava*, în „Studii de slavistică”, vol. I, 1968, pp. 39-46; *idem, Flexiunea verbală în graiul huţul din Valea Sucevei*, “Studii de slavistică”, 2, 1971, p 255-274; A. Vraciu, *Note de dialectologie slavo-română*, Romanoslavica, VII, 1963, pp. 131-146.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

analizând prezenţa elementelor româneşti în ucraineană[17], precum şi particularităţile graiurilor ucrainene din Dobrogea.

Influenţa limbii române asupra tuturor graiurilor slave din România este o problemă mereu actuală şi complexă şi, în opinia noastră, în ultima perioadă de timp asistăm la o adevărată „inflaţie" de material lingvistic românesc, în special în domeniul lexicului, sectorul limbii cel mai deschis influenţei străine. Cercetările efectuate permit relevarea faptului că, în graiurile slave din România, se împrumută în general aceleaşi cuvinte, majoritatea dintre ele fiind denumiri de obiecte (noţiuni) noi, pentru a căror exprimare graiurile respective nu dispun de mijloace proprii (este vorba în special de termeni referitori la instituţii social-politice, diferite produse etc.).

3. Manifestări ale interferenței lingvistice româno-ucrainene

După cum se știe, apariția noilor lexeme reprezintă primul stadiu al influenței manifestate de o limbă asupra altei limbi. În majoritatea cazurilor, împrumutul presupune reorganizarea cuvântului împrumutat în plan fonetic și conferirea unei forme gramaticale în conformitate cu regulile gramaticale ale limbii receptoare. Rezultă, astfel, că *împrumutul lexical are un caracter sistemic.*

Elementele de limbă supuse analizei, aparținând graiului ucrainean al localității Ruscova (jud. Maramureș), grai ce constituie obiectul cercetării noastre, scot în evidență faptul că împrumuturile lexicale determină uneori mutații în structura morfologică și sintactică a graiului.

Ne vom referi în cele ce urmează la mecanismul interferenței lingvistice manifestat la nivelul unor părți de vorbire precum substantivul, adjectivul și pronumele.

3.1. **La nivelul substantivului** sepot face următoarele observații:

3.1.1. Încadrarea *substantivelor împrumutate din limba română în categoria genului* se face urmând anumite reguli interne ale sistemului. Se poate face observaţia că adaptarea substantivelor împrumutate nu ridică din punct de vedere al genului probleme deosebite, întrucât atât limba română, cât şi graiul ucrainean cercetat posedă categoria genului[18].

Substantivele feminine româneşti cu desinenţa **-ă** (ex. *bancă, revistă, clasă, portocală* etc.) şi **-e (**ex. *afacere, brutărie, cofetărie, mărime* etc.) sunt încadrate în graiul cercetat la genul feminin şi declinate după primul tip de declinare. Substantivele româneşti cu desinenţa **-e** la N.sg. sunt preluate de vorbitorii ucraineni sub forma articulată cu articol hotărât (*afáčer'a, brutăr'ija, kofetăr'ija, măr'ím'a)* datorită analogiei cu substantivele feminine din limba ucraineană terminate în **-a** [19] (în ucraineană nu există substantive feminine terminate în **-e**):

ex. *Jaká **măr'ím'a** s'a soróčka? / Ce mărime are această cămaşă?*

*Ny idé my **afáčeʸr'a**. / Nu-mi merge afacerea.*

Substantivele neutre româneşti sunt încadrate în ucraineană la categoria masculinelor inanimate: ex.*: apartaménт „apartament", bek „bec",* **,** *kamín „cămin", končét „concediu", muštár „muştar", paltón „palton", plik", „plic"* etc.

[17] I. Robciuc, *Elemente româneşti în ucraineană. Contribuţie la studiul contactelor lingvistice*, teză de doctorat, Bucureşti, 1971.

[18] Vezi Gy. Márton, *Câteva aspecte ale influenţei limbii române în lexicul graiului ceangău din Moldova*, în *Studii şi cercetări lingvistice*, VI / 1955, nr. 3-4, p 337, unde se precizează faptul că substantivele din limba română intrate în graiul ceangău şi-au pierdut genul, deoarece maghiara nu cunoaşte această categorie gramaticală.

[19] Vezi şi P. Rozkoš, *Influenţe româneşti în lexicul graiului slovac din Nădlac*, în *Analele Universităţii din Timişoara*, seria *Ştiinţe filologice*, VI, 1968, p 221, unde se precizează că substantivele precum *redžiune (< rom. regiune*) nu se adaptează sistemului flexionar al graiului şi se utilizează de către vorbitori sub o formă invariabilă.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

Ca regulă generală, se poate spune că *substantivele româneşti care au la finalul temei consoană dură, consoană palatală sau –**i** semivocalic devin masculine în graiul ucrainean* şi sunt asimilate în cel de-al II-lea tip de declinare.

Ex. *Kupýlam odýn* ***plik / bek****. / Am cumpărat un plic / bec.*

Trecerea substantivelor neutre româneşti în categoria masculinelor în limba ucraineană a dus la îmbogăţirea considerabilă a inventarului de substantive masculine inanimate existente în grai.

Aceeaşi regulă se aplică şi în cazul substantivelor proprii ce reprezintă denumiri ale autovehiculelor (ex. BMW, Audi, Ford etc.), care primesc în ucraineană determinanţi masculini (în acest caz însă acordul este subînţeles şi se face cu substantivul *mótor* / *maşină*:

Ex. *Ovýn si kupýў* ***novýj*** *Audi. / El şi-a cumpărat un Audi nou."*

Excepţie de la regula enunţată mai sus face substantivul românesc *salam* care devine feminin în graiul ucrainean din Ruscova, având la N.sg. forma *saláma*.

Ex. *S'a* ***saláma*** *ni je svíža*. / *Acest salam nu e proaspăt*.

3.1.2. În ultima perioada de timp, datorită, credem noi, presiunii mari exercitate de limba română, la unii vorbitori (mai ales la cei care reprezintă generaţia tânără) se constată *folosirea frecventă a unei singure forme pentru cazurile acuzativ şi locativ* (limba română utilizează pentru exprimarea *locului* şi *a direcţiei* numai cazul acuzativ), în urma interferenţei rezultând *o simplificare, o sistematizare a paradigmei cazuale*[20] :

Ex. *Idú ў* ***škólu/ bánku***.(Ac.) / *Merg la şcoală / bancă.*

Buў jem ў ***škólu/ u bánku***.(L.) / *Am fost la şcoală / la bancă*. - în loc de ***ў škóli / u bánćy***.

Pušlý váši ***yd hóri*** *? (L.) / Au plecat ai voştri sus ?* - în loc de ***horí*** (Ac.)

3.1.3. În ceea ce priveşte *articolul hotărât*, se observă nefolosirea sau folosirea incorectă a acestuia, fapt ce demonstrează *nesiguranţă în diferenţierea opoziţiei determinat / nedeterminat*. Astfel, la reprezentanţii generaţiei vârstnice şi la copiii care încă care nu cunosc foarte bine limba română se observă *omiterea articolului hotărât*[21]*:*

Ex. *Au venit* ***părinţi*** *la şcoală*. – pentru *Au venit* ***părinţii*** *la şcoală*.

Numai ***ceai*** *făcut din mentă o poate vindeca*. - în loc de *Numai* ***ceaiul***…

Îmi place ***chiftele***. – în loc de *Îmi plac* ***chiftelele***.

Alteori, substantivele care ar trebui să aibă formă nearticulată apar la forma cu articol hotărât în vorbirea ucrainenilor:

ex. *Ce bucuroasă mama că are* ***fetiţa***!

Considerăm că, în cazul substantivelor feminine, utilizarea substantivului articulat în locul celui nearticulat se datorează faptului că forma cu desinenţa **-a** este „simţită" mai apropiată de vorbitorii ucraineni (din cauza analogiei cu substantivele feminine din ucraineană).

3..2. În privinţa **împrumuturilor adjectivale din limba română** semnalăm următoarele:

3.2.1. De cele mai multe ori *se împrumută tema adjectivului românesc (sau a participiului cu valoare adjectivală)*, căreia i se adaugă desinenţa adjectivală ucraineană specifică: ex. *are^{y}stóvany^{e}j* (< rom. *arestat*), *divorcóvany^{e}j* (< rom. *divorţat*), *e^{y}dukóvany^{e}j*

[20] Vezi în acest sens şi L. Balázs, *Interferenţa. Între teorie şi practică*, în *Studia UBB, Philologia*, XXXI, 1, 1986, p. 29: „Dacă într-o limbă formele de nominativ şi acuzativ sunt identice, influenţa porneşte de aici către limba care prezintă, pentru cele două cazuri amintite, forme morfologice distincte.".

[21] Vezi şi O. Croitoru, *Lexicul graiului lipovenesc din comuna Slava Cercheză, jud. Tulcea*, Cluj-Napoca, 1977, teză de doctorat, p. 117, unde se face referire la omiterea articolului, datorită inexistenţei lui în graiul lipovenesc (la fel ca în limb rusă): ex. *A murit* ***bătrânică*** *pe care tu ştii*.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

(< rom. *educat*), *e^{y}le^{y}gántny^{e}j* (rom. *elegant*), *klárny^{e}j* [22](< rom. *clar*), *kuriósny^{e}j* (<rom. *curios*), *kurážny^{e}j*[23] (< rom. *curajos*), *ğe^{y}lósny^{e}j* (rom.< *gelos*), *ğ'íngašny^{e}j* (< rom. *gingaş*[24]), *inte^{y}re^{y}sántny^{e}j*[25] (< rom. *interesant*), *mob'ilóvany^{e}j* (< rom. *mobilat*), *modérny^{e}j* (< rom. *modern*), *ne^{y}rvósny^{e}j* (< rom. *nervos*), *normálny^{e}j* (< rom. *normal*), *parfumóvany^{e}j* (< rom. *parfumat*), *pre^{y}te^{y}nćiózny^{e}j* (rom. < *pretenţios*), *pliktisóvany^{e}j* (< rom. *plictisit*), *pe^{y}rikulósny^{e}j* (< rom *periculos), putérny^{e}j* (< rom. *puternic*), *re^{y}zisténtny^{e}j* (< rom. *rezistent*), *se^{y}r'ózny^{e}j* (< rom. *serios*), etc.

3.2.2. Există şi cazuri *când forma adjectivului împrumutat din limba română nu suferă vreo modificare în graiul ucrainean*: ex. adjectivele provenite din participii precum *atent, simţit, mulţumit*, care îşi păstrează forma: *Bud' **atént** málo! / Fii atent puţin!*. Mai mult decât atât, am consemnat prezenţa în grai a antonimelor acestor adjective formate cu ajutorul prefixului *ne-*: *neatent, nes'imţit.*

Ex. *Jakýj ses l'igín' **nesimţít**! / Ce nesimţit e băiatul acesta!*

Se poate observa că procedeul formării antonimelor adjectivale cu ajutorul acestui prefix se extinde şi asupra altor adjective româneşti adaptate sistemului morfologic al graiului ucrainean şi care *nu au acest prefix în limba română*: ex. *normálny^{e}j „normal" - ne^{y}normálny^{e}j „anormal", klárny^{e}j „clar" - ne^{y}klárny^{e}j*[26] *„neclar"* etc.

Acelaşi fenomen al trecerii formei nemodificate în ucraineană se observă şi în cazul adjectivelor româneşti care se referă la culori şi care au un statul invariabil în limba română, statut pe care îl păstrează şi în ucraineană: ex. *crem*[27]*, gri, maro, portocaliu, violet.*

Ex. *Kupýlam si odnú soróč'ku **gri**. /Mi-am cumpărat o cămaşă gri.*

3.2.3. Unele adjective au fost împrumutate din limba română cu anumite *restricţii* sau *modificări de sensuri*:

- ex. adjectivul *urýtny^{e}j* (< rom *urât*[28]) a preluat din limba română doar sensul de *persoană urâcioasă, nesuferită*, pentru sensul *urât = inestetic* existând în grai cuvântul *pohány^{e}j* [29](< magh.).
- adjectivul *pe^{y}r'ikulósny^{e}j* (< rom. *periculos*) se foloseşte cu sensul „supărăcios", „irascibil": ex. *Jaká-s **pe^{y}rikulósna**, ne mózu ty n'ič'ó yrčí! / Ce irascibilă eşti, nu poate omul să-ţi spună nimic!*

3.2.4. Se poate constata că, în graiul cercetat, sub influenţa limbii române, se utilizează tot mai frecvent ***adjectivele în postpoziţie faţă de substantiv*** (spre deosebire de limba ucraineană, unde topica firească este *adjectiv + substantiv*), acestea păstrându-şi funcţia sintactică de ***atribute adjectivale***:

Ex. *Oná imáe^{y} **d'íty^{e} mal'í.** / Ea are copii mici.*

*Pry^{e}ny^{e}sý málo **vodý téploji**! / Adu puţină apă caldă!*

---

[22] Adjectivul *klarnyj* se foloseşte în graiul ucrainean din Ruscova numai cu referire la persoane în expresia *buty klarnyj na holu* cu sensul *a fi (a avea)cu mintea limpede.*

[23] Adjectivul *kurażnyj* se foloseşte în grai cu sensul „pilit", „ameţit de băutură".

[24] Acest adjectiv a fost împrumutat din limba română de graiul ucrainean numai cu sensul „2.(Despre oameni şi animale) mofturos, dificil la mâncare.*"* consemnat de DEX, Ediţia a II-a, Bucureşti, 1998, p. 424.

[25] Acest adjectiv dezvoltă un nou sens pe terenul graiului ucrainean - acela de „ciudat".

[26] Cu sensul consemnat mai sus.

[27] În cazul adjectivului *krem* (< rom. *crem*) se foloseşte şi forma *kremovyj* adaptată la sistemul morfologic al graiului ucrainean.

[28] De la substantivul românesc *urât* care desemnează o „*stare sufletească apăsătoare provocată de teamă, de singurătate, de lipsă de ocupaţie; plictiseală; indispoziţie."(*DEX, ed. cit., p. 1138) şi intră în structura expresiei A-*i fi (cuiva) urât* se formează în graiul ucrainean cercetat adverbul *urýtno* care intră în componenţa expresiei calchiate *Búty urýtno* (A-*i fi (cuiva) urât).*

[29] Substantivul de la care se formează adjectivul *pohanyj* este *póhan* şi se referă la o persoană neastâmpărată, rea. Vezi sensul lui *pogán* în subdialectul maramureşean = tare, puternic: „*Tre' să t'e vaiţi pogán*!".

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

În unele structuri, ordinea *substantiv + adjectiv* este exclusivă şi considerăm că acest fenomen se produce ca urmare a presiunii exercitate de limba română: ex. *muká b'íla / me^{y}lájna* „făină albă / de mălai”, *molokó kvasné / solótke^{y}* „*lapte acru / dulce*”, *chl'ib č'órny^{e}j* „*pâine neagră*”, *stófa hulubá* „*stofă albastră*” etc.

Ex. *Kupýlam si odnú **stófu hulubú** na kostúm.* / *Mi-am cumpărat o stofă albastră pentru costum.*

3.2.5. În legătură cu adjectivele relative, ni se pare interesant de consemnat faptul că în graiul cercetat există tendinţa de a utiliza în locul acestora structuri analitice de tipul *hor'íỹka **yz jáblok (yz slyỹ)** / ţuică de mere (prune), č'aj **yz mn'atý** / ceai de mentă, suk **yz portokál** / suc de portocale, dulč'áća **yz kaís** / dulceaţă de caise, zakúska **yz víne^{y}ty^{e}j** / zacuscă de vinete, **novýnka vyd nýn'i** (učéra) / ziar de azi (de mâine)*, probabil sub influenţa modelului limbii române, întrucât limba ucraineană literară foloseşte în aceste contexte adjectivele formate de la substantive (ex. *jablučnyj, včorašn'ij* etc.)

3.2.6. Întâlnim o serie de particularităţi în realizarea *gradelor de comparaţie* la adjectivele din graiul ucrainean cercetat.

Gradul comparativ se realizează prin adăugarea la adjectivul la gradul pozitiv a morfemului comparativ **mai** împrumutat din limba română: ex. ***maj** ve^{y}lýky^{e}j / mai mare, **maj** malýj / mai mic, **maj** b'íly^{e}j / mai alb* etc.

Cercetările[30] efectuate asupra modalităţilor de realizare a comparativului au evidenţiat faptul că morfemul comparativ **mai** din limba română a pătruns în sistemul unor graiuri ucrainene convergente (de-a lungul frontierei româneşti, în graiurile ucrainene de sud-vest, care sunt în contact direct cu graiurile româneşti) şi în unele graiuri ucrainene din România[31]. În aceste graiuri ucrainene modalitatea de redare a gradului comparativ cu ajutorul sufixelor **-š, -iš** şi a formelor supletive, modalitate specifică limbii ucrainene, tinde să fie părăsită în favoarea mijloacelor analitice specifice limbii române, care formează comparativul cu ajutorul adverbului **mai** ce precedă un adjectiv sau un adverb la gradul pozitiv. În acest context, graiurile ucrainene împrumută din limba română nu doar *forma* modelului străin, ci şi *substanţa* acestuia (este vorba de un împrumut al sistemului analitic), iar considerarea adverbului *mai* drept un morfem este pe deplin justificată. Trebuie subliniat faptul că şi alte limbi slave[32] de pe teritoriul României au împrumutat din limba română procedeul analitic de redare a gradului comparativ[33], iar acest lucru confirmă ideea că vorbitorii acestor limbi slave optează pentru modelul românesc din cauza *caracterului mai clar, mai expresiv al formelor analitice*[34]. Semnificativă în acest sens este şi observaţia lui

[30] Vezi I. Robciuc, *Interferenţe morfologice româno-ucrainene*, extras din *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, II, 1971, pp. 1109-1112, unde autorul prezintă rezultatele unui studiu efectuat pe o reţea de 63 de localităţi din regiunea Transcarpatia şi Cernăuţi şi 2 din regiunea Ivano-Frankivsk pe baza Atlasului lingvistic ucrainean cu privire la formarea comparativului, subliniind predilecţia pentru renunţarea la modul sintetic de formare a acestuia în favoarea celui existent în limba română, iar acest fenomen se întâlneşte şi în graiurile ucrainene din Banat, Maramureş şi Suceava: ex. *maj husto*.

[31] Modalitatea de realizare a comparativului cu ajutorul lui *maj (mai)* împrumutat din limba română, situat în pre- sau în postpoziţiei, se întâlneşte în toate graiurile carpatice: transcarpatice (*maj velykyj*), lemkoviene (*maj hor'ača voda*), huţule (*maj toỹstyj*).

[32] Vezi S. Gogolewski, *Trilingvismul polonezilor din Cacica- jud. Suceava*, Romanoslavica, XIV, 1967, p. 60 şi urm.; Magdalena Nagy, *Morfologia graiului lipovenesc din loc. Slava Cercheză, jud. Tulcea*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1975, p. 71 şi urm.

[33] Diferenţele faţă de graiurile ucrainene constau în aceea că, în graiul lipovenesc din Slava Cercheză, morfemul românesc *mai* se antepune formei de comparativ sintetic a adjectivului, rezultând astfel o redundanţă: ex. *maj b'il'ej*.

[34] Vezi şi observaţia lui L.Balázs, *Bilingvismul în comuna Suatu (jud. Cluj*), rezumatul tezei de doctorat: „în domeniul gramaticii (…) un sistem mai clar şi mai simplu acţionează asupra sistemului mai puţin clar şi cuprinzător.”

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

U.Weinreich[35] în legătură cu transferabilitatea dintr-o limbă în alta a unor morfeme mai libere: în cazul interferenţei gramaticale dintre două sisteme, cel care serveşte drept model este acela care dispune de morfeme relativ libere şi invariante, adică modelul mai explicit.

În graiul ucrainean din Ruscova există un număr foarte mic de situaţii în care **mai** se adaugă la formele sintetice existente deja ale gradului comparativ: ex. *maj stáršy^{e}j / cel mai vârstnic, maj ménšy^{e}j / cel mai mic ca vârstă*. În acest caz, adjectivele îndeplinesc funcţia unor adjective obişnuite la gradul pozitiv, în ciuda aspectului lor formal, iar rolul de morfem al comparativului este îndeplinit de particula *mai*.

Ex. *Oná e **maj ménša** u nych dóma. / Ea e cea mai mică (mezina) la ei acasă.*

Constatăm faptul că în graiul ucrainean adverbul *mai* redă ideea de comparaţie şi prin ataşarea sa la unele substantive (*maj chýža, maj č'olov'ík, maj prijáte^{y}l'*) şi verbe (*maj ne navížu*), fenomen întâlnit şi în limba română.

3.3. Întrucât **pronumele** este o clasă gramaticală extrem de bine organizată, cu un inventar redus de unităţi, putem constata că influenţa limbii române nu se manifestă deloc (în literatura de specialitate e cunoscut faptul că, cu cât numărul unităţilor care alcătuiesc inventarul unei categorii este mai mic, cu atât interferenţa se manifestă mai puţin sau chiar deloc). În structura graiului *nu este prezentă nici o formă pronominală de altă origine*. Fenomenul interferenţei gramaticale se poate detecta în schimb în realizările verbale în limba română, producându-se dinspre limba maternă (ucraineana) spre cealaltă limbă de contact.

Dintre abaterile de la norma limbii române apărute sub influenţa limbii materne atunci când un individ ucrainean construieşte un enunţ în limba română, putem semnala următoarele:

3.3.1. Deoarece în limba ucraineană nu există o formă specială de *pronume de politeţe*, funcţia acestuia fiind îndeplinită de pronumele personal de persoana a II-a pl. ***vy***, vorbitorii ucraineni vor conferi frecvent, sub influenţa limbii materne, formei pronominale româneşti ***voi*** rolul de pronume de politeţe, în detrimentul formei ***dumneavoastră*** existente în limba română:

Ex. *Pe **voi** cum vă cheamă?* în loc de *Pe **dumneavoastră** cum vă cheamă* ?

***Voi** câţi copii aveţi?* în loc de ***Dumneavoastră** câţi copii aveţi?*

3.3.2. În vorbirea persoanelor bilingve într-un grad mai redus (copii sau persoane mai vâstnice), se poate remarca *absenţa formelor atone ale pronumelui personal la dativ şi acuzativ* (absenţa *anticipării*[36] sau *a reluării* complementului prin forma scurtă pronominală, fenomene nespecifice limbii ucrainene) şi, uneori, şi a morfemului ***pe*** ca marcă a genului personal:

Ex. *Geppetto **a cumpărat** lui Pinocchio un a*becedar. în loc de …*i-a cumpărat*…

***Aş saluta** doamna învăţătoare…* în loc de *Aş saluta-o pe doamna învăţătoare*.

***Am ajutat** părinţii…* în loc de *I-am ajutat pe părinţi*[37]...

4. Concluzii

Faptele de limbă supuse analizei permit evidenţierea numeroaselor *elemente inovatoare* apărute în graiul ucrainean cercetat, ca urmare a evoluţiei acestuia pe teren lingvistic românesc. Fenomenele interferenţei lingvistice sunt vizibile la toate nivelurile limbii, atât în structurile ucrainene, cât şi în cele construite în limba română de către

[35] Vezi U. Weinreich, *Jazykovye…,* ed.cit., pp. 66-67 şi urm.

[36] În legătură cu anticiparea complementului prin pronume în limba română vezi şi Tamara Repina, *Cu privire la una dintre tendinţele actuale ale limbii române (Anticiparea complementului-substantiv prin pronume),* SCL, 1-4, XlVIII, 1997, pp. 383-389, unde se subliniază că, în comparaţie cu complementul direct, cel indirect se manifestă mai „rezistent" faţă de această tendinţă a limbii.

[37] Aceste exemple ne-au fost furnizate în cadrul unei ore de limba română de elevi de clasa a II-a care vorbesc în familie limba ucraineană.

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

vorbitorii ucraineni. Interferenţa morfologică româno-ucraineană se manifestă pregnant la nivelul procedeelor de exprimare a comparaţiei prin intermediul adjectivelor, la nivelul trecerii de la un gen la altul în cadrul substantivelor etc.

Bibliografie

1. Balazs, L. *Intereferenţa. Între teorie şi practică,* în *Studia UBB*, Philologia, XXXI, 1, 1986
2. Croitoru, Otilia, *Lexicul graiului lipovenesc din comuna Slava Cercheză, jud. Tulcea*, Cluj-Napoca, 1977, teză de doctorat
3. Gogolewski, S., *Trilingvismul polonezilor din Cacica- jud. Suceava*, Romanoslavica, XIV, 1967
4. Martinét, A., *Rasprostranenie jazyka i strukturnaja lingvistika*, în „Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972
5. Márton, Gy., *Câteva aspecte ale influenţei limbii române în lexicul graiului ceangău din Moldova*, în „Studii şi cercetări lingvistice", VI / 1955, nr. 3-4
6. Nagy, Magdalena , *Morfologia graiului lipovenesc din loc. Slava Cercheză, jud. Tulcea*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1975
7. Pavliuc, N., *Ukrajins'ki hovory Maramoroščyny*, teză de doctorat, Harkov, 1958
8. Reguş, C., *Graiul ucrainean din Ipoteşti-Suceava,* în „Studii de slavistică", vol. I, 1968, pp39-46
9. Reguş, C., *Flexiunea verbală în graiul huţul din Valea Sucevei*, „Studii de slavistică", 2, Bucureşti, 1971, pp. 255-274
10. Repina, Tamara , *Cu privire la una dintre tendinţele actuale ale limbii române (Anticiparea complementului-substantiv prin pronume),* în „Studii şi cercetări lingvistice", 1-4, XlVIII, 1997, pp. 383-389
11. Robciuc, I., *Elemente româneşti în ucraineană. Contribuţie la studiul contactelor lingvistice*, teză de doctorat, Bucureşti, 1971
12. Robciuc, I., *Interferenţe morfologice româno-ucrainene*, extras din *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, II, 1971, pp.1109-1112
13. Robciuc, I., *Morfologia graiului ucrainean din Măriţeia (jud. Suceava)*, în „Studii de slavistică", vol. II, Bucureşti, 1971, pp. 121-134
14. Robciuc, I., *Studiji i statt'i*, Editura „Mustang", Bucureşti, 1999
15. Rosetti, Al., *Smešannyj jazyk i smešenie jazykov*, în "Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972
16. Rozencveig, V., *Osnovnye voprosy teoriji jazykovych kontaktov*, în „Novoe v lingvistike", VI, Moscova, 1972
17. Rozkoš, P., *Influenţe româneşti în lexicul graiului slovac din Nădlac*, în *Analele Universităţii din Timişoara*, seria *Ştiinţe filologice*, VI, 1968
18. Sala, M., *Limbi în contact*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997
19. Ščerba, L.V., *Jazykovaja sistema i rečevaja dejatelnost',* Leningrad, 1974
20. TOPOROV, V.N., *O balto-slavjanskoj dialektologiji (neskol'ko soobraženij*), în „Issledovanija po slavjanskoj dialektologiji", 4, Moscova, 1995
21. Vraciu, A., *Note de dialectologie slavo-română*, Romanoslavica, VII, 1963, pp.131-146
22. Zvegincev, V.A., *Očerki po obščemu jazykoznaniju,* Moscova, 1962
23. Žluktenko, J., *Lingvističeskie aspekty dvujazyčija*, Kiev, 1979
24. Weinreich, U., *Languages in Contact. Findings and Problems*, 1970, Mouton the Hague - Paris (trad.în limba rusă de J. A. Žluktenko, *Jazykovye kontakty*, Kiev, 1972).

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)

25. ****Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), Ediţia a II-a, Editura „Univers enciclopedic”, Bucureşti, 1998

BDD-V108 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 22:59:27 UTC)